

Михайло Микієвич

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри європейського права
Львівського національного університету імені Івана Франка,
академік Академії наук вищої школи України
(Львів, Україна)
mykhailo.mykivych@lnu.edu.ua

DOI: 10.33498/Юшп-2021-04-057

Родіон Поляков

аспірант Запорізького національного університету
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5266-224X>
(Київ, Україна)
rodion.pol@ukr.net

УДК 346.1:347.736

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КРЕДИТОРІВ ТА ЇХНІХ ОРГАНІВ САМОУПРАВЛІННЯ У ПРОЦЕДУРІ БАНКРУТСТВА (НЕСПРОМОЖНОСТІ) ЗА ПРАВОМ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена порівняльно-правовому аналізу положень Кодексу України з процедур банкрутства (КУзПБ), а також *Inzolvvenzordnung* (Статут процедури неспроможності в Німеччині), що регулюють правовий статус кредиторів та їхніх органів самоуправління.

Мета статті полягає у комплексному порівняльно-правовому дослідженні теоретико-правових засад правового статусу кредиторів, а також створенні і функціонуванні органів самоврядування кредиторів за правом України та Німеччини.

Аналізуються законодавчі визначення поняття “кредитор” і певних його різновидів у процедурі банкрутства в Україні та у процедурі неспроможності в Німеччині. Окрім законодавчо закріплених різновидів кредиторів, автори наводять їхнє доктринальне розмежування та обґрунтовують необхідність їхньої більш чіткої деталізації.

Аналізуються положення про правовий статус зборів кредиторів і комітету кредиторів в Україні та зборів кредиторів, тимчасового комітету кредиторів і комітету кредиторів за правом Німеччини.

У результаті дослідження висвітлюються проблемні питання у зазначених вище елементах конкурсного процесу, особливості юридичної природи їхніх рі-

© Михайло Микієвич, Родіон Поляков, 2021

шень і компетенції представницьких органів кредиторів. Особлива увага присвячена мінімальній кількості голосів для прийняття рішень, а також аналізу інших проблемних елементів цієї тематики, що залишають можливість недоброчесним кредиторам для потенційного зловживання власними правами. Наводяться приклади із практики українських судів, які зіштовхнулися з подібними зловживаннями.

Крім того, висвітлюються конкретні шляхи вирішення описаних проблем, а також надані пропозиції щодо покращення українським законодавцем положень чинного КУзПБ, що можливо завдяки здійсненню порівняльно-правового аналізу окремих елементів процедури банкрутства (неспроможності) в Україні та Німеччині.

Ключові слова: банкрутство; неспроможність; кредитор; органи самоуправління кредиторів; збори кредиторів; комітет кредиторів; тимчасовий комітет кредиторів.

Відносно нещодавно набув чинності Кодекс України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ)¹. Як не дивно, серед чималої кількості нововведень положення про поняття та види кредиторів, їхню компетенцію, а також положення про збори (комітет) кредиторів залишилися майже незмінними. Цей факт ще більш цікавий з огляду на те, що нова редакція КУзПБ дуже подібна до *Insolvenzordnung* (німецький нормативний акт, що регулює процедуру неспроможності, далі – Статут (Статут із процедури неспроможності)²), проте їхні положення щодо зазначених вище аспектів кардинально різняться.

Різні аспекти порівняльно-правового аналізу питання правового статусу, а також створення та функціонування зборів і комітету кредиторів в Україні та Німеччині були предметом дослідження таких видатних учених, як А. Бутирський, І. Бутирська, І. Вечірко, Б. Поляков, В. Радзивілюк, Т. Чубар та ін.

Утім, незважаючи на вагомий внесок цих та інших авторів у дослідження окресленої проблематики, питання порівняльно-правового аналізу правового статусу кредиторів у процедурі банкрутства (неспроможності), а також порівняльно-правового аналізу положень щодо створення та функціонування органів самоуправління кредиторів ними були вивчені фрагментарно.

Мета дослідження полягає у комплексному порівняльно-правовому дослідженні теоретико-правових засад правового статусу кредиторів, а також створенні і функціонуванні органів самоврядування кредиторів за правом України та Німеччини.

Зазначимо, що в основі конкурсного процесу лежить збіг вимог кредиторів до боржника. Такий стан речей характеризується щонайменше назвою цього правового інституту, оскільки відбувається певний конкурс. Логічно, що для конкурсу вимог необхідна наявність принаймні

¹ Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>> (дата звернення: 08.04.2021).

² *Insolvenzordnung* <<https://www.gesetze-im-internet.de/insol/index.html#BJNR286600994BJNE002000000>> (accessed: 15.11.2020).

двох і більше кредиторів. Як зазначав Г. Шершеневич, основна мета конкурсного процесу полягає в попередженні захоплення цінностей з боку одного кредитора на шкоду іншим, для того щоб знайти спосіб найбільш справедливого розподілення цінностей між декількома кредиторами, серед яких вимоги жодного не можуть бути задоволені повною мірою. Все конкурсне провадження, як особливий порядок, розраховане на випадок збігу декількох кредиторів³.

Щоправда, таке твердження не розповсюджується на сучасну процедуру банкрутства в Україні та процедуру неспроможності в Німеччині, оскільки для початку цих процедур необхідне існування щонайменше одного кредитора. Звичайно, такі випадки є поодинокими, адже, як показує практика, кредиторів у неплатоспроможного боржника чимало – їхня кількість може сягати десятків, сотень або навіть тисяч.

Зрозуміло, що для координації дій такої великої кількості кредиторів необхідне створення певних органів самоуправління. Такі органи почали з'являтися ще за часів Стародавнього Риму, а пізніше – і на теренах країн європейського континенту. Сучасний етап розвитку конкурсного процесу не став винятком.

Положення щодо правового статусу кредиторів, а також їхніх органів самоуправління, безумовно, знаходимо як у КУзПБ, так і в Статуті. Тож почнемо з аналізу правового статусу кредиторів за українським законодавством.

Як закріплено у ст. 1 КУзПБ, кредиторами можуть бути:

- а) юридичні особи;
- б) фізичні особи;
- в) державні органи;

г) орган, який уповноважений здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень.

Варто зазначити, що ці суб'єкти можуть бути кредиторами боржника лише в разі наявності вимог до його грошових зобов'язань.

До того ж, окрім поняття “кредитор”, український законодавець вводить систему їх розгалуження на забезпечених, конкурсних і поточних.

Так, забезпеченими кредиторами є особи, вимоги яких забезпечені заставою майна боржника. Причому в самому КУзПБ міститься згадка про те, що вимоги такого кредитора, що забезпечені майном боржника, можуть стосуватися третіх осіб.

Конкурсні кредитори – це кредитори, вимоги до боржника яких виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство та не забезпечені заставою.

³ Г Шершеневич, *Конкурсное право* (2-е изд, Типография Императорского Университета 1898) 101.

Поточні кредитори – це кредитори, вимоги яких виникли після відкриття провадження у справі про банкрутство⁴.

Так само відзначаємо той факт, що, крім законодавчого розподілу кредиторів, звичайно, наявний і доктринальний. Серед такого типу розподілу варто виокремити думку Б. Полякова, який зазначав про необхідність проведення розподілу кредиторів на дві великі групи – конкурсні та неконкурсні, яких, зі свого боку, слід розділити на маленькі підгрупи. Відтак до конкурсних кредиторів науковець відніс такі типи – ініціюючі, вимушені та привілейовані. До неконкурсних кредиторів належать поточні, заставні й речові⁵.

Тепер пропонуємо перейти до аналізу поняття “кредитор” за німецьким законодавством.

Так, у Статуті відсутнє визначення поняття “кредитор”. Проте в § 14 вказується, що процедура неспроможності може бути відкрита за заявою кредитора, якщо у нього є в цьому законний інтерес⁶. Таким чином, із аналізу зазначеної норми можемо зробити висновок, що кредитором у процедурі неспроможності може бути особа, яка має законну вимогу до боржника.

Щодо кваліфікації кредиторів, то ситуація є дещо подібною. Відтак чіткого розподілу немає, але він можливий при аналізі положень Статуту.

§ 38 Статуту присвячений визначенню кредиторів у процедурі неспроможності (конкурсні кредитори). У цьому параграфі закріплено, що ліквідаційна маса слугує для задоволення обґрунтованих вимог, які зберігаються особистими кредиторами до боржника на дату відкриття провадження у справі про неспроможність.

§ 39 стосується кредиторів у процедурі неспроможності (конкурсних кредиторів) із низьким рейтингом (малозначними вимогами). Це вимоги, пов’язані з нарахуванням штрафних санкцій у період процедури неспроможності, затрати кредиторів, які вони понесли внаслідок участі у процедурі неспроможності, штрафи чи інші санкції, що настають у результаті адміністративного або кримінального правопорушення, які зобов’язують боржника виплатити гроші, а також вимоги до боржника про безоплатне відшкодування. Такі вимоги задовольняються боржником після виконання всіх інших вимог у зазначеній послідовності.

Так само увагу приділено кредиторам із окремим задоволенням вимог (неконкурсні кредитори). Хоча в Статуті, знову ж таки, відсутнє чітке визначення поняття цього типу кредиторів, однак все стає зрозумілим із аналізу § 49–52.

⁴ Кодекс України з процедур банкрутства (н 1).

⁵ Б Поляков, *Право неспроможності (банкрутства) в Україні: підручник для студентів вищих навчальних закладів* (Ін Юре 2011) 560.

⁶ Insolvenzordnung (н 2).

Зазначені норми регламентують те, що кредитори, які мають забезпечене заставою нерухомого майна зобов'язання, відповідно, отримують право на окреме задоволення вимог. § 51 до них прирівнює й кредиторів із правом утримання об'єкта в рахунок його покращення, за умови, що їхня вимога не перебільшує зроблене ними покращення, а також Федерації, землі, комуни й асоціації громад щодо об'єктів, які обкладаються митом і податками відповідно до положень законодавства, що забезпечують сплату державних зборів.

У § 52 Статуту вказано:

Кредитори, які мають право на окреме задоволення вимог (неконкурсні кредитори), вважаються кредиторами у процедурі неспроможності (конкурсними кредиторами), якщо вони також мають особисту вимогу до боржника. Однак вони мають право на пропорційне задоволення своєї вимоги з майнової маси у справі про неспроможність тільки тією мірою, якою вони відмовляються від свого права на окреме задоволення або якщо таке окреме задоволення не було виконано⁷.

У § 49 зазначено, що вимоги кредиторів, які забезпечені нерухомим майном, задовольняються окремо, відповідно до процедур, передбачених законодавством про аукціони та реалізацію арештованого майна.

§ 53 присвячений ще одній категорії кредиторів – привілейованим кредиторам. У цій нормі вказано, що майно із ліквідаційної маси використовується для майбутнього погашення витрат на провадження у справі про неспроможність, а також інших боргів, пов'язаних із цією масою. Таким чином, можемо дійти висновку, що в цьому випадку привілейованою скоріше буде заборгованість, аніж кредитори. Тому стає зрозуміло, що першочергово мають погашатися борги, пов'язані безпосередньо з самою процедурою неспроможності.

Отже, з аналізу положень німецького законодавства випливає, що необхідність у більш детальній класифікації кредиторів справді існує. Свою позицію обґрунтуємо тим, що завдяки детальному розподіленню кредиторів на певні групи регулювання відносин, пов'язаних із процедурою банкрутства, значно полегшиться та стане ефективнішим. І хоча класифікація, представлена у Статуті, доволі дискусійна, однак сам факт необхідності існування детальної класифікації залишається безспірним. З огляду на це вважаємо доцільним підтримати зазначену вище позицію Б. Полякова.

Також варто зазначити, що, на нашу думку, КУзПБ більш чітко та вдало визначає кредиторів у процедурі банкрутства, ніж Статут. Хочемо наголосити на тому, що така риса, як чітке визначення понять, здебіль-

⁷ Insolvenzordnung (n 2).

шого притаманна КУзПБ, оскільки в Статуті чіткі визначення відсутні, натомість, їх виведення можливе лише через системний аналіз норм.

Однак, незважаючи на описану вище перевагу над німецьким аналогом, українське законодавство ще потребує змін, а саме: більш деталізованої класифікації кредиторів.

Після аналізу положень двох нормативних актів щодо поняття кредиторів пропонуємо перейти до аналізу положень про їхні представницькі органи. Почнемо з українського законодавства.

КУзПБ передбачає існування двох органів самоуправління – зборів кредиторів та комітету кредиторів. Зауважимо, що в цьому випадку законодавче визначення вказаних органів відсутнє, а питанням їхнього формування, діяльності та правомочності присвячена лише ст. 48.

Так, перші збори кредиторів організуються розпорядником майна, який протягом 10 днів із дня постановлення ухвали за результатами попереднього засідання повідомляє кредиторів, уповноважену особу працівників боржника й уповноважену особу засновників боржника про місце та час проведення зборів⁸.

Учасники зборів кредиторів поділяються на дві групи: з правом вирішального голосу та з правом дорадчого голосу. До першої групи відповідно до ч. 1 ст. 48 КУзПБ відносяться конкурсні кредитори, визнані господарським судом у попередньому засіданні та внесені розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів⁹. До другої – забезпечені кредитори, привілейовані кредитори, кредитори, які спізнилися із заявленням власних майнових вимог, представник працівників боржника, арбітражний керуючий, представник органу, уповноваженого управляти державним майном, уповноважена особа засновників.

Варто зазначити, що саме собою питання дорадчого голосу нині залишається неврегульованим, оскільки законодавцем не передбачений жодний вплив такого голосу на результати голосування. Отже, виникає питання в доречності існування такого права, оскільки за своєю суттю воно має лише декларативний характер. Ба більше, законодавством не передбачена відповідальність за неповідомлення особи, яка має дорадчий голос, про проведення засідання представницького органу кредиторів. До того ж ці особи, хоча і мають право бути присутніми на судових засіданнях в апеляційному та касаційному провадженнях, однак суд не зобов'язаний повідомляти їм про їхнє проведення. Цим правом наділені лише сторони справи про банкрутство.

Повноваження зборів кредиторів зазначені у ч. 5 ст. 48 КУзПБ. До них відносять:

⁸ Кодекс України з процедур банкрутства (н 1).

⁹ Там само.

- 1) визначення кількісного складу та обрання членів комітету кредиторів;
- 2) дострокове припинення повноважень комітету кредиторів або окремих його членів;
- 3) схвалення плану санації боржника та схвалення внесення змін до нього;
- 4) звернення до господарського суду з клопотанням про введення наступної процедури у справі про банкрутство;
- 5) обрання арбітражного керуючого у разі відсторонення арбітражного керуючого, визначеного Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою, від виконання повноважень;
- 6) інші питання, передбачені цим Кодексом, у тому числі віднесені до компетенції комітету кредиторів¹⁰.

Таким чином, доходимо висновку, що збори кредиторів є вищим за комітет кредиторів органом.

Відповідно до ч. 4 ст. 48 КУзПБ конкурсні кредитори мають пропорційну кількість голосів до власних вимог, які були внесені до реєстру вимог кредиторів та кратні 1 000 грн. Варто наголосити, що суми неустойки, моральної шкоди, фінансових санкцій тощо не включаються до розрахунку кількості голосів.

Що стосується комітету кредиторів, то він складається максимум із семи членів, які обираються зборами кредиторів. Якщо кредитор має 25 % голосів, то він автоматично стає членом комітету кредиторів. Якщо кредиторів усього семеро або менше осіб, всі вони стають членами комітету кредиторів (ч. 6 ст. 48 КУзПБ).

Компетенція комітету кредиторів передбачена ч. 8 ст. 48 КУзПБ, і до неї належать:

- 1) обрання голови комітету;
- 2) скликання зборів кредиторів;
- 3) звернення до господарського суду з вимогою про визнання правочинів (договорів) боржника недійсними на будь-якій стадії процедури банкрутства;
- 4) звернення до господарського суду з клопотанням про призначення арбітражного керуючого, припинення повноважень арбітражного керуючого та про призначення іншого арбітражного керуючого;
- 5) надання згоди на продаж майна боржника (крім майна, що є предметом забезпечення) та погодження умов продажу майна боржника (крім майна, що є предметом забезпечення) у процедурі санації відповідно до плану санації або у процедурі ліквідації банкрута;
- 6) внесення пропозицій господарському суду щодо продовження або скорочення строку процедур розпорядження майном боржника чи санації боржника;
- 7) інші питання, передбачені цим Кодексом¹¹.

¹⁰ Кодекс України з процедур банкрутства (н 1).

¹¹ Там само.

На цьому етапі вважаємо за необхідне зазначити, що, незважаючи на таку широку компетенцію представницьких органів кредиторів, жодне їхнє рішення не є заздалегідь обов'язковим для суду. Свою позицію обґрунтуємо тим, що нині КУзПБ не містить приписів щодо наявності обов'язковості принаймні одного рішення таких органів для суду. Навпаки, суд має дискрецію щодо рішень представницьких органів кредиторів, оскільки такі рішення можуть бути ухвалені з порушенням законодавчих приписів. Водночас відзначаємо, що всі рішення представницьких органів є реалізацією їхньої процесуальної правосуб'єктності в процедурі банкрутства, які підлягають оцінці через призму принципів процесуального законодавства.

На підтвердження цього висновку слід навести постанову Північного апеляційного господарського суду від 11 березня 2020 р. у справі № 911/1902/17 щодо права комітету кредиторів відповідно до приписів ч. 4 ст. 28 КУзПБ на відсторонення арбітражного керуючого незалежно від наявності для цього підстав¹².

Апеляційний суд справедливо зазначив, що у випадку подачі комітетом кредиторів клопотання про відсторонення арбітражного керуючого задоволення такого клопотання є правом, а не обов'язком суду, воно не може бути безумовною підставою для його відсторонення.

У цій ситуації суд повинен з'ясувати мотиви цього клопотання через призму принципу незалежності арбітражного керуючого.

З огляду на наведене вище не можемо цілковито погодитися з позицією С. Жукова та Б. Жили, які зазначають, що деякі рішення комітету кредиторів мають для суду обов'язковий характер¹³. Водночас вказані автори, на жаль, не навели приклади таких випадків.

Доволі цікава ситуація складається із першим засіданням зборів кредиторів, на якому буде обрано членів комітету кредиторів. Відповідно до ч. 2 ст. 48 КУзПБ такі збори є повноважними за умови наявності кредиторів із двома третинами голосів. Якщо кворум не набирається, то законодавець передбачає кворум для наступних зборів, який становить половину, а для третіх – чверть голосів. Такий стан речей пояснюємо, з одного боку, унеможливленням для “мажоритарія” зловживати власними правами та затримувати проведення зборів. Проте, з другого боку, така можливість залишається за наявності принаймні 76 % голосів.

Здебільшого боротьба з недоброчесними “мажоритаріями” є доволі дивною. Частина 9 ст. 48 КУзПБ передбачає, що рішення зборів (комітету) кредиторів вважається прийнятим, якщо за нього проголосува-

¹² Постанова Північного апеляційного господарського суду від 11 березня 2020 р. у справі № 911/1902/17 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88355027>> (дата звернення: 15.11.2020).

¹³ Сергій Жуков, Богдан Жила, “Які рішення може приймати комітет кредиторів у справі про банкрутство” (Закон і Бізнес, 12.09–18.09.2020) <https://zib.com.ua/ua/print/144447-yaki_rishennya_mozhe_priyмати_komitet_kreditoriv_u_spravi_pr.html> (дата звернення: 15.11.2020).

ла більшість голосів кредиторів, присутніх на зборах (комітеті) кредиторів¹⁴. Якщо проаналізувати положення про кворум перших зборів, то стає зрозуміло, що для цього необхідна наявність лише кредиторів, які володіють 25 % голосів. До такого висновку ми доходимо у зв'язку з тим, що інакшого кворуму законодавець не передбачає. Тобто для прийняття рішення зборами кредиторів необхідно принаймні 12,5 % + 1 голос кредиторів.

Така ж ситуація характерна і для комітету кредиторів, оскільки ч. 11 ст. 48 КУЗПБ вказує, що 'засідання комітету кредиторів скликається та проводиться за правилами, які застосовуються до зборів кредиторів'¹⁵.

Отже, може виникнути ситуація, коли кредитор, який має більш ніж половину голосів, зможе одноосібно приймати рішення, або, навпаки, рішення буде прийнято без участі кредитора "мажоритарія", оскільки він не буде присутнім на засіданні. Із цього приводу існує дуже цікава судово-практична ситуація, яка викладена в постанові Північного апеляційного господарського суду від 8 квітня 2020 р. у справі № 911/3730/16, коли призначення арбітражного керуючого відбулося за ініціативою лише одного кредитора. Суд першої інстанції відхилив це клопотання у зв'язку з тим, що побачив наявність потенційного конфлікту інтересів. Суд апеляційної інстанції не погодився із такою думкою, зазначаючи, що

рішення суду повинно бути обґрунтованим та опиратися на реальні факти, які існують на момент його ухвалення. У зв'язку з чим припущення не можуть бути покладені в основу рішення суду, оскільки суд повинен встановити наявність або відсутність конфлікту інтересів у арбітражного керуючого¹⁶.

Таким чином, знаходимо підтвердження існування описаної проблеми. Безумовно, ми підтримуємо позицію апеляційної інстанції, оскільки наявність конфлікту інтересів має бути доведена. Втім, слід зазначити, що господарський суд першої інстанції став заручником правової невизначеності. Безспірним є той факт, що призначення арбітражного керуючого лише одним членом комітету кредиторів йде у розріз принципу незалежності арбітражного керуючого, а також інтересам інших кредиторів, однак нині положення чинного КУЗПБ роблять його правомірним.

Ще більше описана вище ситуація ускладнюється тим, що законодавцем не передбачено чітких негативних наслідків у випадку непопередження належним чином учасників комітету кредиторів про скликання його засідання. Інакше кажучи, непопередження учасника про час та

¹⁴ Кодекс України з процедур банкрутства (н 1).

¹⁵ Там само.

¹⁶ Постанова Північного апеляційного господарського суду від 8 квітня 2020 р. у справі № 911/3730/16 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88721423>> (дата звернення: 15.11.2020).

місце проведення засідання комітету кредиторів не призводить до автоматичної недійсності рішення, яке було прийняте на такому засіданні. Тож законодавець надає можливість “мажоритарію” отримати повний контроль над комітетом кредиторів, тим самим знівелювавши всю його значущість.

На нашу думку, зазначене зумовлює необхідність внесення негайних змін до законодавства, оскільки нині дорога до зловживань повноваженнями зборів та комітету кредиторів відкрита.

Надалі пропонуємо перейти до аналізу положень німецького законодавства із приводу органів самоуправління кредиторів.

Відтак першу відмінність від КУзПБ ми вбачаємо у наявності інституту тимчасового комітету кредиторів. Призначенню такого комітету присвячений § 23.

Підставами для призначення тимчасового комітету кредиторів є:

– мінімальний баланс боржника становить 4 млн 840 тис. євро після відрахування помилково нарахованої суми у світлі ч. 3 ст. 268 Торгового кодексу Німеччини;

– прибуток від продажу за 12 місяців від дати розрахунку становить 9 млн 680 тис. євро;

– у середньому не менше 50 працівників за рік¹⁷.

Для створення тимчасового комітету кредиторів необхідна наявність двох із трьох описаних підстав за минулий фінансовий рік.

Відповідно до ч. 2 § 23 ініціювати призначення тимчасового комітету кредиторів можуть боржник, тимчасовий конкурсний керуючий або кредитор.

Частина 3 § 23 вказує на неможливість створення тимчасового комітету кредиторів у деяких випадках. До них належить припинення діяльності боржника, якщо призначення такого комітету є неспівставним із очікуваною вигодою, або якщо затримка, пов'язана з призначенням такого комітету кредиторів, негативно впливатиме на фінансовий стаж боржника.

Варто зазначити, що відповідно до положень пп. 1а ч. 2 § 21 ч. 2 § 67, а також § 69–73 застосовуються і до правового регулювання тимчасового комітету кредиторів.

Із аналізу зазначених вище норм випливає, що вони стосуються комітету кредиторів. Таким чином, німецький законодавець у деяких питаннях прирівнює тимчасовий комітет кредиторів до комітету кредиторів.

Нині саме про комітет кредиторів за німецьким законодавством ітиметься далі.

¹⁷ Insolvenzordnung (n 2).

Відповідно до § 67 суд може призначити комітет кредиторів до проведення перших зборів кредиторів. Доволі цікавим є те, що членом комітету кредиторів може бути особа, яка не має статусу кредитора (ч. 3 § 67).

Утім, незважаючи на передбачену німецьким законодавцем можливість суду встановити комітет кредиторів самостійно, останнє слово залишається за зборами кредиторів, які можуть обрати новий комітет (§ 68).

Що стосується обов'язків членів комітету кредиторів, то вони зазначаються у § 69, присвяченому обов'язкам членів комітету кредиторів, які здебільшого зводяться до контролю за діяльністю конкурсного керуючого та перевірки фінансової звітності боржника.

Варто наголосити на тому, що, на відміну від КУзПБ, у Статуті в § 70 передбачається можливість звільнення члена комітету кредиторів судом за ініціативою самого члена комітету або зборів кредиторів. І хоча це положення здебільшого стосується членів комітету кредиторів без статусу кредитора, на нашу думку, його запозичити українському законодавцеві буде доречно. Свою позицію ми обґрунтовуємо тим, що наданням суду права щодо відсторонення члена комітету кредиторів у разі зловживання ним власними правами чи систематичної неявки на засідання комітету дасть змогу дисциплінувати членів комітету, а також захистити інтереси інших кредиторів.

Окремої уваги потребують положення § 71 та 73. У цих нормах закріплюються відповідальність і заробітна плата членів комітету кредиторів. Відтак члени комітету кредиторів несуть відповідальність у разі неналежного виконання власних обов'язків. Отримання заробітної плати надає можливість зборам кредиторів призначати членами комітету кредиторів осіб, які володіють певними професійними навичками.

Характерним є той факт, що в Статуті передбачається кворум для комітету кредиторів. Так, для прийняття рішень вимагаються наявність більш ніж половини членів комітету кредиторів та підтримка рішення більш ніж половиною членів із правом голосу.

Що стосується зборів кредиторів, то положення німецького законодавства певним чином відрізняються від українського.

Зокрема, доволі цікавим є те, що саме суд очолює збори кредиторів (ч. 1 § 76), що, на нашу думку, свідчить про наявність елемента публічності.

Так само встановлений збільшений кворум для прийняття рішень – для цього необхідно отримати підтримку кредиторів, сума вимоги яких є більше половини від загальної.

Отже, можемо стверджувати, що в Німеччині, на відміну від України, встановлені більш жорсткі вимоги для прийняття рішення органами самоуправління кредиторів. Така особливість пояснюється саме необхідністю захисту прав та інтересів усіх конкурсних кредиторів та унеможливленням зловживань із боку недобросовісних кредиторів.

Ба більше, у Німеччині існує можливість притягнення недобросовісних членів комітету кредиторів до відповідальності, а також залучення до комітету кредиторів осіб із професійними навичками, які не є кредиторами у справі про неспроможність, через виплату заробітної плати.

Утім, на жаль, в обох державах не передбачено автоматичного настання реальних негативних наслідків у разі проведення засідання комітету кредиторів без належного повідомлення його членів.

Проаналізувавши наведене вище, можемо дійти висновку, що українському законодавцю необхідно провести певне реформування представницьких органів кредиторів.

Першочергово слід відійти від “прив’язки” прийняття рішень комітетом кредиторів до кількості голосів. На нашу думку, варто поєднати кількість голосів із кількістю голосуючих кредиторів. Такий механізм є значно складнішим за існуючий, а тому краще підійде для комітету кредиторів, оскільки при зборах кредиторів наявна велика кількість кредиторів. Наявність саме такого механізму ми пояснюємо тим, що комітет кредиторів спрямований на представництво інтересів кредиторів боржника, а не лише одного кредитора із більшістю голосів. Погоджуємось із думкою Б. Полякова, який свого часу зауважував: ‘Значення представницьких органів полягає в тому, що всі дії від імені кредиторів здійснюються цим органом, та поза ними жоден кредитор не має права вимагати від боржника задоволення власних майнових вимог’¹⁸.

Так само варто зазначити, що здебільшого цей механізм слід використовувати лише при прийнятті рішень із важливих питань, перелік яких необхідно затвердити на законодавчому рівні. Зокрема, до такого переліку потрібно віднести питання про звернення до суду з метою призначення або звільнення з посади арбітражного керуючого, а також надання згоди на продаж майна боржника та погодження умов такого продажу.

Крім того, слід наголосити на необхідності законодавчого закріплення положень про недійсність рішення комітету кредиторів у разі неповідомлення всіх його членів належним чином.

Серед іншого, звертаємо увагу на неврегульовану ситуацію із дорадчими голосами у представницьких органах кредиторів. Постає питання в необхідності їх існування.

Так само, на нашу думку, українському законодавцю слід збільшити роль суду в органах самоуправління кредиторів. Зокрема, доволі доречно буде надати суду повноваження з очолення зборів кредиторів, а також можливості відсторонення члена комітету кредиторів за неналежне виконання власних обов’язків. Вважаємо, що таке нововведення дасть змогу внести додатковий елемент публічності у процедуру банкрутства.

¹⁸ Б Поляков, *Право несостоятельности (банкротства) в Украине* (Ин Юре 2003) 62.

Також зауважимо, що ще в 2003 р. Б. Поляков пропонував у законі про банкрутство вказати, що рішення (клопотання) комітету кредиторів підлягають відхиленню судом у випадку їхнього протиріччя загальним інтересам конкурсних кредиторів та фінансовому оздоровленню боржника¹⁹. Твердо переконані, що такі зміни зменшать кількість зловживань із боку недобросовісних кредиторів.

Висновки. У результаті цього дослідження ми дійшли таких висновків:

1) на відміну від Статуту, КУзПБ чіткіше визначає та класифікує види кредиторів;

2) незважаючи на таку перевагу, існує обґрунтована необхідність у більш детальній класифікації видів кредиторів у чинному КУзПБ;

3) положення про представницькі органи кредиторів наявні як у КУзПБ, так і в Статуті. Однак у німецькому акті правовий статус таких органів визначений краще, ніж в українському;

4) незважаючи на надану законодавцем представницьким органам кредиторів компетенцію, жодне з їхніх рішень не має обов'язкової сили перед судом, адже всі вони є безпосередньо реалізацією їхньої процесуальної правосуб'єктності в процедурі банкрутства та підлягають оцінці через призму принципів процесуального законодавства;

5) у КУзПБ залишається неврегульованим питання із дорадчими гелосами;

6) Статут, на противагу КУзПБ, дозволяє бути членами комітету кредиторів стороннім особам, які матимуть певну кваліфікацію та компетенцію, отримуватимуть за виконання таких обов'язків заробітну плату, а в разі неналежного їх виконання – нести юридичну відповідальність;

7) наявний у КУзПБ кворум для прийняття рішень представницькими органами кредиторів виявляється не зовсім вдалим – відкриває можливість для зловживань;

8) КУзПБ і Статут не передбачають автоматичних негативних правових наслідків у разі неповідомлення або неналежного повідомлення членів представницького органу кредиторів про проведення його засідання, що, зі свого боку, відіграє вкрай негативну роль;

9) враховуючи німецький досвід, українському законодавцю буде доречно внести певні зміни до КУзПБ. Зокрема, необхідно встановити більш високий кворум для прийняття рішень комітетом кредиторів та поєднати кількість голосів із певною кількістю кредиторів. Так само слід закріпити на законодавчому рівні положення, які передбачатимуть автоматичну недійсність рішення комітету кредиторів у разі неповідомлення всіх його членів належним чином.

¹⁹ Поляков (н 18) 163.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Polyakov B, *Pravo nesostoyatelnosti (bankrotstva) v Ukraine* (In Yure 2003) (in Russian).
2. Polyakov B, *Pravo nespromozhnosti (bankrutstva) v Ukraini: pidruchnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv* (In Yure 2011) (in Ukrainian).
3. Shershenevich G, *Konkursnoe pravo* (vtoroe izd, Tipografiya Imperatorskogo Universiteta 1898) (in Russian).

Newspaper articles

4. Zhukov S, Zhyla B, 'Iaki rishennia mozhe pryimaty komitet kredytoriv u spravi pro bankrutstvo' (*Zakon i Biznes*, 12.09–18.09.2020) <https://zib.com.ua/ua/print/144447-yaki_rishennya_mozhe_pryimati_komitet_kredytoriv_u_spravi_pr.html> (accessed: 15.11.2020) (in Ukrainian).

Mykhaylo Mykiyevych
Rodion Poliakov

COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS OF THE LEGAL STATUS OF CREDITORS AND THEIR SELF-GOVERNMENT BODIES DURING THE BANKRUPTCY (INSOLVENCY) PROCEDURE UNDER THE LAW OF UKRAINE AND GERMANY

ABSTRACT. The article is dedicated to the comparative legal analysis of the provisions of the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures as well as Inzolvvenzordnung (The Insolvency Statute in Germany) that regulate the legal status of creditors and their self-government bodies.

Legislative definitions of the notion “creditor” and certain varieties of it applicable to the bankruptcy procedure in Ukraine and the insolvency procedure in Germany are analyzed. Besides the varieties of creditors fixed by legislation, the author provides their doctrinal differentiation and substantiates the need for their more accurate and detailed elaboration.

Also, the author analyses the provisions on the legal status of the meetings of creditors and committee of creditors in Ukraine and the meetings of creditors, temporary committee of creditors and committee of creditors under the German law.

As the result of the research the issues of concern in the above elements of the procedure for declaring bankruptcy are highlighted, specific features of the legal nature of their solutions are mentioned as well as competences of the representative bodies of creditors are analyzed. Special attention is paid to the minimum number of votes necessary for decision-making as well as to the analysis of other issues of concern within this range of topics, that keep options open for prospective abuse of own rights by dishonest creditors. The author gives examples from the practice of Ukrainian courts that have faced the above abuse.

Besides that, specific ways of solving the problems described as well as proposals provided concerning the improvement of the provisions of the applicable Code on Bankruptcy Procedures by the Ukrainian legislator are highlighted, and all this seems to be possible due to the comparative legal analysis of specific elements of the bankruptcy (insolvency) procedure in Ukraine and in Germany.

KEYWORDS: bankruptcy; insolvency; creditor; self-government bodies of creditors; meetings of creditors; committee of creditors; temporary committee of creditors.